

MARZENA MRUK ▶▶

Uniwersytet Śląski w Katowicach

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3529-0365>

Znaczenie ropy naftowej w relacjach Chińskiej Republiki Ludowej z państwami Rady Współpracy Zatoki Perskiej w drugiej dekadzie XXI wieku

The importance of oil in the relations of the People's Republic of China with the countries of the Gulf Cooperation Council in the second decade of the 21st century

Abstract

The development of the Chinese economy in recent years and the changing international situation has led to the People's Republic of China increasingly seeking stable sources of energy that could feed its developing economy. The countries of the Middle East, especially the Islamic Republic of Iran, occupy a significant place in China's energy security policy, but in the second decade of the 21st century, Beijing's intensification of relations with Arab monarchies from the Gulf Cooperation Council can be observed. This article aims to show the role of energy security in Sino-Arab relations in the second decade of the 21st century and the importance of oil imports for the development of the economy of the People's Republic of China.

Keywords: China, Persian Gulf, oil, security, energy

Значение нефти в отношениях Китайской Народной Республики со странами Совета сотрудничества стран Персидского залива во втором десятилетии XXI века

Аннотация

Развитие китайской экономики в последние годы и изменение международной обстановки привели к тому, что Китайская Народная Республика все чаще стремилась к стабильным источникам энергии, которые могли бы обеспечить ее развивающуюся экономику. Страны Ближнего Востока, особенно Исламская Республика Иран, занимают важное место в политике Китая в области энергетической безопасности, но во втором десятилетии XXI века наблюдается усиление интенсификации отношений Пекина с арабскими монархиями из Совета сотрудничества стран Персидского залива. Эта статья пытается показать роль энергетической безопасности в китайско-арабских отношениях во втором десятилетии XXI века и значение импорта нефти для развития экономики Китайской Народной Республики.

Ключевые слова: Китай, Персидский залив, нефть, безопасность, энергетика

Ropa naftowa w chińskiej polityce energetycznej po zimnej wojnie

Do 1993 roku Chińska Republika Ludowa była w stanie sama zaspokoić swoje zapotrzebowanie na ropę naftową, ale od połowy lat 90. Chiny znajdują się na drugim miejscu na świecie pod względem konsumpcji ropy naftowej, zaraz po Stanach Zjednoczonych oraz na trzecim miejscu w zakresie importu tego surowca, zaraz po Stanach Zjednoczonych i Japonii. W 2010 roku potwierdzono, że na terytorium Chińskiej Republiki Ludowej znajduje się 14,8 mld baryłek ropy naftowej, co pozwoliło Chinom osiągnąć pozycję lidera w tym zakresie w Azji i Pacyfiku. Nie zmienia to jednak faktu, że chińskie zasoby ropy naftowej stanowią tylko 1,1% globalnych zasobów tego surowca (Gacek, 2012, s. 49). Obecnie chiński import ropy naftowej wynosi blisko 60%, natomiast gazu ziemnego 30%. Pekin współcześnie znajduje się w obliczu problemu tzw. energetycznej szyjki butelki, co oznacza, że ChRL posiada niewystarczającą wewnętrzną podaż surowców energetycznych, która jest zdecydowanie poniżej krajowego popytu (Cieciura, 2007, s. 206). Reforma sektora energetycznego Chińskiej Republiki Ludowej przypadła na koniec lat 80., kiedy to w 1988 roku zlikwidowano Ministerstwo Paliw

oraz Ministerstwo Przemysłu Petrochemicznego ChRL. W miejsce zlikwidowanych ministerstw powołano dwie korporacje: China Petroleum and Chemical Corporation (Sinopec) i China National Petroleum Corporation (CNPC) oraz Ministerstwo Energii, które sprawuje pieczę nad korporacjami i Ministerstwem Energii Elektrycznej (Kozłowski, 2013, s. 77–78). Początkowo Sinopec zajmował się rafinacją i dystrybucją, a CNPC poszukiwaniem ropy i gazu oraz ich produkcją. Wraz z kolejnymi reformami sektora energetycznego Chin, obie korporacje zostały ukierunkowane regionalnie – CNPC skupiło się na północy i zachodzie, a Sinopec na południu. Ponadto powołano China National Offshore Oil Corporation (CNOOC) odpowiedzialne za wydobycie ropy naftowej z morskich platform wiertniczych (Tatarzyński, 2006, s. 54). Sinopec i CNPC są głównymi podmiotami w chińskim sektorze naftowym i kontrolują odpowiednio 50% i 35% ogólnych mocy produkcyjnych Państwa Środka. Pomimo reform oraz posiadania statusu jednego z liderów importu ropy naftowej, paradoksalnie znaczna część obywateli ChRL cierpi na niedobory energii, szczególnie na obszarach wiejskich, a zarazem duże ilości energii są marnowane przez społeczeństwo, co wynika z niskich cen dostaw energii (Prandecki, 2014, s. 57).

Sama problematyka bezpieczeństwa energetycznego Chińskiej Republiki Ludowej znalazła się w centrum zainteresowania Pekinu dopiero w XXI wieku. W 2004 roku po raz pierwszy w Białej Księdze Obronności Chin dokonano zapisu o szeroko rozumianej energetyce, a w 2006 roku bezpieczeństwo energetyczne zostało określone jako interes narodowy ChRL (Futyr, 2014). 24 października 2012 roku rząd chiński przyjął Białą Księgę „Chińska Polityka Energetyczna”, w której określił plan rozwoju chińskiej

Tabela 1. Przewidywana chińska produkcja i konsumpcja ropy naftowej w milionach baryłek na dzień

Rok	Produkcja	Konsumpcja
2020	5,1	13,1
2030	5,5	16,9
2040	5,7	20,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *China. International energy data analysis*. Pobrane z: https://www.eia.gov/beta/international/analysis_includes/countries_long/China/china.pdf [dostęp: 24.11.2018].

polityki energetycznej: ChRL ma zapewnić sobie należyte zasoby surowców energetycznych, które stanowią postawę dalszego rozwoju, kontynuowana ma być dywersyfikacja źródeł zaopatrzenia się w surowce energetyczne, Chiny mają stopniowo realizować plan przechodzenia na alternatywne źródła energii (Góralczyk, 2014, s. 4).

Należy jednak pamiętać o wyzwaniach stojących przed polityką energetyczną ChRL, takich jak: embargo nakładane na państwa eksportujące ropę naftową do Chin, umyślne wstrzymanie eksportu przez państwa dostarczające¹, ich niestabilność wewnętrzna lub konflikty zbrojne toczące się na ich terytorium, akty terroryzmu oraz problemy techniczne (Kozłowski, 2013, s. 99–100). Problemy te wynikają z faktu, że Chińska Republika Ludowa jest odbiorcą ropy naftowej nie tylko z monarchii arabskich wchodzących w skład Rady Współpracy Zatoki Perskiej, które są stosunkowo stabilne wewnętrznie, ale wśród dostawców ropy naftowej do ChRL można wyróżnić: Federację

Tabela 2. Główni dostawcy ropy naftowej do Chińskiej Republiki Ludowej w drugiej dekadzie XXI wieku (udział procentowy)

Dostawca	Udział procentowy w chińskim imporcie
Arabia Saudyjska	16%
Angola	13%
Rosja	11%
Oman	10%
Irak	9%
Iran	9%
Wenezuela	4%
Zjednoczone Emiraty Arabskie	4%
Kuwejt	3%
Inne	20%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *China. International energy data and analysis*. Pobrane z: https://www.eia.gov/beta/international/analysis_includes/countries_long/China/china.pdf [dostęp: 18.11.2018].

¹ Między innymi w 2004 roku na kilka dni przed oficjalną wizytą chińskiego premiera w Moskwie, rosyjskie przedsiębiorstwo naftowe Jukos wstrzymało dostawy ropy naftowej do Chin tłumacząc sytuację zablokowaniem kont spółki przez rosyjski rząd. Do ponownego wstrzymania dostaw rosyjskiej ropy do Chin doszło w 2011 roku, gdy w wyniku silnego trzęsienia ziemi przedsiębiorstwo Transnieft wstrzymało przesył ropy do ChRL.

Rosyjską, która jest zaangażowana w konflikt na Ukrainie oraz Syrii, Islamską Republikę Iranu, która oprócz zaangażowania w wojnę domową w Syrii oraz w Jemenie, od kilkunastu lat zмага się z międzynarodowymi sankcjami nakładanymi przez Stany Zjednoczone, Unię Europejską czy Organizację Narodów Zjednoczonych w związku z rozwijanym programem nuklearnym oraz Wenezuelę, która od dłuższego czasu zмага się z wewnętrznym kryzysem politycznym.

Bezpieczeństwo energetyczne Chin a relacje z Radą Współpracy Zatoki Perskiej

Relacje między Chińską Republiką Ludową a państwami Rady Współpracy Zatoki Perskiej (*Gulf Cooperation Council, GCC*) – Arabią Saudyjską, Bahrajnem, Katar, Kuwejtem, Omanem oraz Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi zintensyfikowały się w ciągu kilkunastu ostatnich lat. W okresie zimnej wojny państwa Zatoki Perskiej znajdowały się poza zasięgiem zainteresowań Chińskiej Republiki Ludowej, co wynikało w głównej mierze z następujących faktów: państwa GCC, ale także Iran i Irak (do pewnego okresu) znajdowały się w strefie wpływów Zachodu, państwa znad Zatoki odbierały chiński komunizm jako główne zagrożenie dla świata islamu, a same Chiny w tamtym okresie były skupione na budowaniu swojego bezpieczeństwa wewnętrznego oraz oddziaływaniu regionalnym w państwach Dalekiego Wschodu (Obaidat, 2010, s. 57–58). Należy jednak wskazać na to, że stosunki dyplomatyczne Pekinu z poszczególnymi stolicami monarchii arabskich formowały się aż do lat 90. XX wieku. Pierwszymi państwami wchodzącymi w skład GCC, które nawiązały stosunki dyplomatyczne z Chinami, jeszcze przed powstaniem Rady w 1981 roku, był Kuwejt i Oman. Początek stosunków dyplomatycznych między Kuwejtem a Chinami datuje się na 22 marca 1971 roku, a relacji chińsko-omańskich na 25 maja 1978 roku. Kolejnymi państwami, które rozpoczęły współpracę z Pekinem były odpowiednio: Zjednoczone Emiraty Arabskie – 1 listopada 1984 roku, Katar – 9 lipca 1988 roku oraz Bahrajn – 18 kwietnia 1989 roku. Ostatnim państwem członkowskim GCC, który nawiązał stosunki dyplomatyczne z Chińską Republiką Ludową było Królestwo Arabii Saudyjskiej – w lipcu 1990 roku (Ghafouri, 2009, s. 80). Tak późne nawiązanie relacji między Pekinem a Rijadem było wynikiem

chińsko-tajwańskiej rywalizacji o uznanie międzynarodowe, szczególnie na Bliskim Wschodzie, w której państwo Saudów najdłużej odmawiało uznania Chińskiej Republiki Ludowej, ale akceptując niepodległość Tajwanu². W 2004 roku strony rozpoczęły rozmowy na temat utworzenia strefy wolnego handlu Chiny-GCC. Utworzenie takiej strefy wpisuje się w chińską strategię „pójścia na zachód” i połączenia GCC z Szanghajską Organizacją Współpracy, co zaś byłoby z korzyścią nie tylko dla samych Chin, ale także dla innych państw regionu, ponieważ kraje GCC są nie tylko najaktywniejszą siłą polityczną i gospodarczą na Bliskim Wschodzie, ale Arabia Saudyjska, Kuwejt i Katar są również głównymi członkami OPEC.

Rada Współpracy Zatoki Perskiej zrzesza państwa stanowiące głównych dostawców ropy naftowej do Chin (ponad 30% całości importu). Obecnie zasoby ropy naftowej w państwach GCC określa się na 29,5% światowych rezerw. Trzy państwa GCC należą do dziesięciu największych producentów ropy naftowej na świecie, a wszystkie poza Bahrajnem znajdują się w czołowej trzydziestce producentów. Katar jest czwartym, pod względem wielkości, producentem gazu ziemnego na świecie (Qian, Fulton, 2017, s. 12). Taki potencjał energetyczny państw Zatoki stanowi, obok ogromnego rynku zbytu i możliwości pozyskania kapitału, filar polityki Chin wobec GCC.

Tabela 3. Zasoby ropy naftowej państw GCC liczone w baryłkach (stan na 1 stycznia 2017 roku)

Kraj	Zasoby
Arabia Saudyjska	266 500 000 000
Kuwejt	101 500 000 000
Zjednoczone Emiraty Arabskie	97 800 000 000
Katar	25 240 000 000
Oman	5 373 000 000
Bahrajn	124 600 000

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Crude oil – proved reserves*. Pobrane z <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2244rank.html> [dostęp: 24.11.2018].

² Arabia Saudyjska w rezultacie zerwała stosunki dyplomatyczne z Tajwanem 21 lipca 1991 roku.

Konieczność importu ropy naftowej przez Chiny wynika głównie z faktu, że chińska zdolność produkcyjna tego surowca jest względnie ograniczona, a popyt na ten surowiec z roku na rok wzrasta, co skutkuje koniecznością szukania przez Pekin nowych dostawców ropy naftowej. Państwa GCC także od kilku lat poszukują nowych odbiorców swojej ropy naftowej, co wynika przede wszystkim z tego, że Stany Zjednoczone jako dotychczasowy największy importer ropy z Zatoki Perskiej energicznie promują dywersyfikację i rozwój alternatywnych źródeł energii z wykorzystaniem gazu łupkowego na dużą skalę (Qian, 2017, s. 688).

Chińską politykę cechuje znaczący pragmatyzm, szczególnie w kontekście polityki energetycznej, która kładzie nacisk na relacje z nowymi partnerami kosztem starszych więzi gospodarczych. Jest to szczególnie widoczne w relacjach Chin z pozostałymi państwami Zatoki Perskiej, niewchodzącymi w skład Rady – Iranem i Irakiem. Po 2001 roku Iran stał się atrakcyjnym partnerem dla Pekinu, co wynikało z bliskości geograficznej oraz irańskiego potencjału posiadanych złóż ropy naftowej. Problemem okazał się niski potencjał produkcyjny Islamskiej Republiki Iranu, co skutkowało zacieśnieniem relacji z państwami GCC (Wakefield, 2011, s. 2). W 2004 roku Chiny i Iran zawarły umowę, według której Pekin zobowiązał się do pomocy w rozbudowie i wydobywaniu ropy naftowej z pola naftowego Jadawaran. ChRL według umowy miała otrzymywać przez kolejne 25 lat 150 tys. baryłek ropy dziennie (Różalska, 2012, s. 126). W 2008 roku CNOOC weszło w posiadanie pól naftowych Północny Pars, a w 2009 roku CNPC otrzymało udziały w polach naftowych w Północnym Azadeganie i Południowym Parsie oraz w tym samym roku Sinopec stał się udziałowcem w polu naftowym Jadawaran (Kozłowski, 2013, s. 160–161). Import ropy naftowej do Chin odbywał się także z Iraku, jednak gdy w 2014 roku powstało tzw. Państwo Islamskie w Syrii i Iraku, które z czasem zaczęło zdobywać kolejne irackie terytoria i destabilizować sytuację w państwie, Chiny były zmuszone zabezpieczyć i rozszerzyć swoje interesy w północnym Iraku, polepszając tym samym swoje relacje z irackim Kurdystanem. Większość chińskich koncernów naftowych w Iraku działa obecnie głównie w Kurdystanie, co skutkowało spięciami na linii Bagdad–Pekin (Andersen, Jiang, 2014, s. 26).

Głównym partnerem Chin w zakresie współpracy energetycznej spośród państw GCC jest bez wątpienia Arabia Saudyjska. Jej ropa stanowi około

16% całkowitego chińskiego importu tego surowca, natomiast Pekin stanowi czwartego, co do wielkości, importera ropy naftowej z Królestwa (Ghafo-
uri, 2009, s. 85). Relacje gospodarcze między Pekinem a Rijadem nabrały
tempa po 2001 roku, gdy po atakach terrorystycznych w Stanach Zjedno-
czonych Królestwo zaczęło szukać nowych partnerów w zakresie polityki
energetycznej i zaczęło skupiać swoją uwagę na państwach Europy i Azji.
Natomiast pozycja Chin na arenie międzynarodowej wzrosła, gdy w 2001
roku, przystąpiły do Światowej Organizacji Handlu (Bingbing, 2011, s. 20).
Arabia Saudyjska w celu koordynacji współpracy handlem ropą utworzyła
w Pekinie Aramco Asia, której firmą-matką jest Saudi Aramco. W 2011 roku
po wycofaniu się amerykańskich inwestorów z projektu budowy rafinerii
Yanbu, w saudyjską rafinerię zainwestował chiński Sinopec. Chińsko-saudyj-
ska rafineria w 2016 roku osiągnęła zdolność przetwarzania blisko 400 tys.
baryłek ropy dziennie. W 2011 roku także Saudi Aramco i spółka zależna
od CNPC – PetroChina, podpisały wstępne porozumie o budowie rafinerii
w południowo-zachodnich Chinach, która miałaby przerabiać saudyjską
ropę na produkty o niskiej zawartości siarki – olej napędowy lub benzynę
(Gacek, 2012, s. 91–93). Oprócz współpracy w zakresie wydobycia ropy
naftowej Chiny i Arabia Saudyjska rozpoczęły działania na rzecz poszu-
kiwania złóż gazu ziemnego w Rub al-Chali. Znaczenie Rijadu w chińskiej
polityce energetycznej ciągle wzrasta, a za przykład takiej tendencji można
uznać Chińsko-Saudyjski Pakiet Inwestycji i Handlu zawarty w 2017 roku
przez Salmana bin Abdla-Aziza Al-Sauda i przewodniczącego Xi Jinpinga,
opiewający na 65 mld dolarów i wpisujący się w *Saudi Vision 2030* (Zavareh,
Barzoki, 2018, s. 713).

Pozostałe państwa Rady Współpracy Zatoki Perskiej również znajdują
się na liście głównych eksporterów ropy do Chin. Drugim eksporterem tego
surowca do ChRL jest Oman.

Omańska ropa naftowa jest kompatybilna z chińskimi technologiami
rafinacji i jest przesyłana do ChRL przez porty morskie w Indiach, które
przyjmują chińskie tankowce przyplływające z Cieśniny Ormuz. Trzecie
miejsce wśród państw GCC, które eksportują ropę do Chin zajmują Zjedno-
czone Emiraty Arabskie. Branża energetyczna w Zjednoczonych Emiratach
Arabskich jest kontrolowana przez Abu Dhabi National Oil Company, która
obejmuje czternaście spółek działających w sektorze naftowym i gazowym.

Główną chińską inwestycją w zakresie wydobycia ropy w emiratach jest współpraca The China Petroleum Engineering and Construction Corporation w budowie rurociągu naftowego w Abu Zabi, którego zdolność przesyłowa planowana była na 1,5 miliona baryłek ropy naftowej na dzień z Habszan w Abu Zabi do terminali eksportowych w Fudżajrze (Dorraj, English, 2013, s. 59–60). Czwarte miejsce zajmuje natomiast Kuwejt. Choć eksport kuwejckiej ropy do Chin wynosi zaledwie 3%, to państwa ściśle współpracują w zakresie budowy zintegrowanego kompleksu petrochemicznego na wyspie Donghai w mieście Zhanjiang w chińskiej prowincji Guangdong przez Sinopec i Kuwait Petroleum Corporation (Brelford, 2018).

Katar w przeciwieństwie do pozostałych państw GCC jest jednym z kluczowych dostawców gazu zimnego do Chin. Już w 2008 roku CNOOP i CNPC wraz z Qatargas podpisały umowę na zakup przez Chiny katarskiego gazu: CNOOP na okres 25 lat w wysokości 2 milionów ton gazu rocznie, a CNPC w perspektywie długofalowej w wysokości 3 milionów ton gazu rocznie (Gacek, 2012, s. 103). W 2009 roku utworzono biuro CNOOC w ad-Dausze i ogłoszono wspólny plan z PetroChina na import 5 milionów ton gazu z Kataru w latach 2010–2035, dzięki czemu Katar stałby się największym eksporterem gazu ziemnego do Chin. Szacuje się, że popyt na gaz ziemny w Chinach wyniesie 350 miliardów metrów sześciennych w 2020 roku i 500 miliardów metrów sześciennych w 2030 roku, co przyczyni się do zacieśniania relacji między Pekinem a ad-Dauhą. Dla obu stron współpraca energetyczna jest korzystna, ponieważ Chiny zapewniają Katarowi stałe źródło popytu na gaz ziemny, a Katar Chinom stabilność dostaw (Dorraj, English, 2013, s. 62).

Państwa Rady Współpracy Zatoki mają dla Chin duże znaczenie, a to wynika przede wszystkim z kilku przesłanek: po pierwsze są one wiarygodnymi partnerami dla wszystkich swoich klientów po drugie stanowią grupę największych eksporterów ropy naftowej na świecie i ich zdolność produkcyjna przekracza 20 milionów baryłek ropy dziennie; po trzecie GCC jako ugrupowanie posiada jedno z największych PKB na świecie; po czwarte Pekin zdaje sobie sprawę, że państwa GCC, będące również członkami OPEC, będą odgrywać w przyszłości jeszcze większą rolę w globalnym systemie bezpieczeństwa energetycznego, czego są zresztą świadome, tak samo jak tego, że państwa azjatyckie, głównie ChRL, będą stanowić w najbliższych

dziesięcioleciach jeden z najbardziej strategicznych rynków dla eksportu ich surowców (Al-Tamimi, 2013, s. 4).

W 2014 roku w Pekinie odbyło się spotkanie na szczeblu ministerialnym Chińsko-Arabskiego Forum Współpracy. Przewodniczący Chin Xi Jinping opisał model „1+2+3” współpracy Chin i państw GCC. Model pierwszy to główna oś współpracy energetycznej, wedle której ChRL i GCC powinny dążyć do pogłębienia współpracy przemysłu naftowego i gazowego, utrzymując bezpieczeństwo kanałów transportu energii i budowanie wzajemnie korzystnych, bezpiecznych i niezawodnych relacji, na podstawie długoterminowej, przyjaznej współpracy strategicznej. Model drugi dotyczy rozwoju infrastruktury, handlu i inwestycji w celu wzmocnienia współpracy na większą skalę. Model trzeci oznacza współpracę w dziedzinie energii jądrowej i lotnictwa (Qian, Fulton, 2017, s. 18–19).

Problemem w imporcie ropy z Zatoki Perskiej do Chin może być rodzaj tego surowca. Dla chińskiego sektora wydobywczego charakterystyczne jest występowanie tzw. słodkiej ropy, czyli posiadającej małą zawartość siarki. Monarchie GCC posiadają zaś tzw. ropę kwaśną, co tym samym zwiększa koszty jej przetworzenia oraz wymusza posiadanie odpowiedniego sprzętu potrzebnego do realizacji tego działania (Tatarzyński, 2006, s. 59). Mimo takich barier, zarówno dla Chin, jak i państw znad Zatoki, handel ropą jest i tak bardzo opłacalny, choćby ze względu na bliskość geograficzną.

W 2017 roku doszło do zawarcia dwóch strategicznych umów w zakresie współpracy energetycznej między Chinami a Arabią Saudyjską i Omanem. Podczas wizyty w ChRL, saudyjski król Salman bin AbdalAziz Al-Saud podpisał umowy warte 65 miliardów dolarów dotyczące sektora eksportu saudyjskiej ropy do Chin oraz współpracy w zakresie energii odnawialnej. Natomiast Oman dzięki współpracy z Chinami i umowie na 10 miliardów dolarów stworzył Sino-Oman Industrial City wraz z rafinerią ropy naftowej, która posiada zdolność przetwarzania 235 tysięcy baryłek ropy naftowej dziennie (Kliman, Grace, 2018).

Wyzwaniem dla Chin w kontekście relacji z państwami GCC może być fakt, że wszyscy członkowie zrzeszeni w Radzie są w strategicznym sojuszu ze Stanami Zjednoczonymi, co w obecnej sytuacji międzynarodowej (wojna handlowa między Waszyngtonem a Pekinem), rodzi pytanie jak proame-rykańskie nastawienie bliskowschodnich monarchii wpłynie na relacje

z Chinami. Za przykład można uznać negocjacje rozpoczęte między przedsiębiorstwem Saudi Binladen Group a Aluminium Corporation of China Limited (Chinalco) i malezyjskim MMC Corporation, które zainteresowane są od wielu lat stworzeniem w Arabii Saudyjskiej fabryki aluminium. Przeszkodą wpływającą na brak konsensusu w tej kwestii jest oficjalnie opozycja saudyjska, skierowana przeciwko monarsze, która kładzie nacisk na ochronę środowiska i nacjonalizację zasobów. Nieoficjalnie mówi się, że to saudyjska monarchia opowiada się za handlem aluminium ze Stanami Zjednoczonymi a nie z Chinami (Andersen, Jiang, 2014, s. 35).

Chociaż zarówno ChRL, jak i USA są państwami zależnymi od dostaw ropy naftowej z Zatoki Perskiej, to prezentują one dwa różne modele postępowania na arenie międzynarodowej. Chiny są państwem podkreślającym brak interwencji w sprawy wewnętrzne innych państw, szanujących suwerenność i integralność terytorialną, co czyni je konkurencyjnymi w stosunku do USA, które szczególnie po 2001 roku mają tendencję do prowadzenia interwencji zbrojnych, działań prewencyjnych oraz zmian reżimu (Ghafouri, 2009, s. 87). Jest to szczególnie ważne w kontekście toczącego się konfliktu sunnicko-szyickiego na Bliskim Wschodzie, szczególnie w Syrii i Jemenie. W przypadku katarskiego kryzysu dyplomatycznego z czerwca 2017 roku Pekin również powstrzymał się od bezpośredniej ingerencji z sprawy GCC, przy czym znając wartość katarskiego eksportu ropy i gazu do Państwa Środka chiński minister spraw zagranicznych Wang Yi koncentrował się na wizytach dwustronnych oraz aktywności na regionalnych forach bezpieczeństwa w celu namówienia Rijadu, Abu Zabi, Manamy i ad-Dauhy do rozmów i rozwiązania sporu (Jiang, Andersen, 2018). Ponadto na chińską aktywność w relacjach z państwami GCC wpływają zmiany w stosunkach międzynarodowych, szczególnie podkreślone wcześniej negatywne oddziaływanie polityki USA wobec poszczególnych państw arabskich oraz kreowanie pozytywnego wizerunku Chińskiej Republiki Ludowej jako wzorcowego przykładu państwa rozwijającego się (Mencel, 2016, s. 744).

Współpraca energetyczna między GCC a Chinami ma także wpływ na inne aspekty gospodarki tych państw. Monarchie arabskie z nad Zatoką wyrażają swoje zainteresowanie rozwijającym się rynkiem pracy w Państwie Środka oraz produktami, które państwo te może wyprodukować stosunkowo tanio, na przykład tekstyliami. Wynika to z faktu, że państwa Rady posiadają ogromne

nadwyżki energii, a ChRL posiada za to nadwyżki siły roboczej, co warunkuje ekspansję handlu między stronami. Abdullah E. Dabbagh, szef jednego z przedsiębiorstw wydobywczych w Arabii Saudyjskiej w 2008 roku, stwierdził że „teoria przewagi komparatywnej doprowadzić może do sytuacji, w której energochłonne towary z GCC będą przedmiotem wymiany handlowej pracochłonnych dóbr z Chin” (Teslik, 2018). Ponadto rośnie rola Chin jako inwestora w państwach GCC oraz jako nowego sojusznika w zakresie bezpieczeństwa Zatoki Perskiej. Istnieją także dwa czynniki, które determinują eksport ropy z państw GCC do Chin. Po pierwsze, posiadane przez GCC zasoby ropy naftowej i ich moce produkcyjne są najlepsze na Bliskim Wschodzie i są lepsze od reszty eksporterów tego surowca. Po drugie relacje polityczne między Pekinem a poszczególnymi państwami GCC są utrzymywane na możliwie dobrym poziomie, co stanowi podstawy do rozwoju współpracy gospodarczej i handlowej (Chen, 2011, s. 98).

Wnioski

W 2014 roku w Pekinie Chiny i GCC podpisały umowę o strategicznym partnerstwie oraz plan działania w sprawie dialogu strategicznego między Chińską Republiką Ludową a GCC na lata 2014–2017, określając współpracę obu stron w kilku obszarach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, w tym politycznym i gospodarczym, energia, ochrona środowiska i zmiany klimatyczne, kultura, edukacja, zdrowie i sport (Qian, Fulton, 2017, s. 17). Wskazuje to tym samym na to, że zarówno Chiny, jak i monarchie znad Zatoki Perskiej traktują relacje z drugą stroną poważnie i dążą do ich intensyfikacji w perspektywie długofalowej, rozszerzając także jej zakres na inne aspekty współpracy.

Dla przyszłości relacji arabsko-chińskich ważną rolę odgrywa koncepcja Nowego Jedwabnego Szlaku, łączącego Chiny z Europą. Koncepcja ta zakłada dwa możliwe korytarze łączące Pekin ze Starym Kontynentem. Pierwszy ma przebiegać przez Azję Środkową i Bliski Wschód, a drugi, będący szlakiem morskim, wzdłuż południowej flanki Azji, w tym wokół Półwyspu Arabskiego. Oba mają strategiczne znaczenie dla państw znad Zatoki, szczególnie dla Omanu, który dąży do uzyskania statusu centrum logistyczno-transportowego między światem Wschodu i Zachodu (*Changing times...*, 2017).

Na relacje między Chinami a państwami GCC wpływa wiele czynników, takich jak relacje ze Stanami Zjednoczonymi czy stosunek Pekinu do irańskiego programu nuklearnego. Władze w Pekinie starają się lawirować między antyamerykańskim reżimem w Teheranie i proamerykańskimi rządami państw Rady Współpracy Zatoki Perskiej, co skutkuje określeniem regionu Zatoki Perskiej, jak i całego Bliskiego Wschodu określeniem „obszaru większego sąsiedztwa” (*Greater Neighboring Areas*), który jest potwierdzeniem czterech głównych założeń chińskiej polityki zagranicznej: wielkie mocarstwa są kluczowe, sąsiednie obszary są najważniejsze, kraje rozwijające się są podstawami, a mechanizmy wielostronne są ważnymi arenami (Bingbing, 2011, s. 24).

Dla państw GCC wzrost znaczenia Chin stanowi zarówno szansę, jak i niepewność, dlatego państwa arabskie nie mogą sobie pozwolić na ignorancję, jak i zrażenie wobec siebie rządu w Pekinie. Monarchie znad Zatoki szukają rynków zbytu dla swoich zasobów ropy naftowej, gazu ziemnego oraz innych produktów petrochemicznych i szukają możliwości inwestycyjnych w rozwijających się państwach azjatyckich, a Chiny znalazły się w samym centrum ich „kampanii uroku” (Hokayem, 2011, s. 38). Atrakcyjność Chin dla państw Zatoki Perskiej wynika także z następujących czynników: miejsca w Radzie Bezpieczeństwa ONZ oraz członkostwa w głównych forach rozwoju gospodarczego, na przykład G20, rosnącego znaczenia regionalnego, posiadania broni atomowej oraz modernizacja sił zbrojnych. Ponadto, należy wskazać, że państwa GCC rozpoczynają swoistą rywalizację o rynek chiński, pomimo iż Państwowa Komisja Reform i Rozwoju ChRL coraz częściej sztucznie zaniża ceny ropy naftowej na swoim rynku, nawet poniżej cen na światowych rynkach, co nie jest zjawiskiem korzystnym dla polityki gospodarczej państw GCC (Cieciura, 2007, s. 216).

Chińskie zainteresowanie ropą naftową pochodzącą z państw Rady Współpracy Zatoki będzie w kolejnych latach rosnąć, co wynika z chęci ograniczenia wpływów Stanów Zjednoczonych w regionie oraz uczynienia monarchii arabskich bardziej podatnych na chińskie wpływy. Ponadto, chińska gospodarka będzie jeszcze przez kilkadziesiąt lat uzależniona od importu ropy naftowej. Wynika to z faktu, że dotychczasowe oparcie gospodarki na węglu jest powodem zanieczyszczenia powietrza w Chinach.

Wskazuje się, że chińskie uzależnienie od arabskiej ropy naftowej może wzrosnąć w przyszłości do 90%, co będzie wynikało głównie z następujących

przesłanek: zmniejszenia własnych zasobów tego surowca, wzrostu liczby osób poruszających się samochodami w ChRL, stałym wzrostem gospodarczym Pekinu, wysoką jakością arabskiej ropy oraz niskimi kosztami jej wydobywania oraz transportu, ale przede wszystkim braku alternatywnych źródeł dostaw ropy naftowej do Chin, aniżeli z państw GCC.

MGR MARZENA MRUK

Zakład Stosunków Międzynarodowych
Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet Śląski w Katowicach
ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice
mmruk@us.edu.pl

Bibliografia

- Al-Tamimi, N. (2013). *Asia - GCC relations: growing interdependence*. Pobrane z: https://www.ispionline.it/sites/default/files/publicazioni/analysis_179_2013.pdf.
- Andersen, L.E., Jiang, Y. (2014). *Oil, Security, and Politics Is China Challenging the US in the Persian Gulf?*. Copenhagen: Danish Institute for International Studies.
- Bingbing W. (2011). *Strategy and politics in the Gulf as seen from China*. W: B. Wakefield, S.L. Levenstein (red.). *China and The Persian Gulf. Implications for the United States* (10–28). Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Brelsford, R. (2018). *Sino-Kuwait JV lets contract for integrated Zhanjiang complex*. Pobrane z: <https://www.ogj.com/articles/2018/03/sino-kuwait-jv-lets-contract-for-integrated-zhanjiang-complex.html>.
- Changing times calls for new GCC relations with China, Russia*. Pobrane z: <https://oxfordbusinessgroup.com/analysis/east-meets-middle-east-changing-times-calls-new-relations-china-and-russia>.
- Chen, M. (2011). Exploring Economic Relations between China and the GCC States. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*, 5(4), 88–105.
- Cieciura, W. (2007). Rola państw arabskich w chińskiej polityce energetycznej. W: *Fonomen Chin. Wybrane problemy polityki wewnętrznej i zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej* (205–223). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Dorraj, M., English, J. (2013). The Dragon Nests: China's Energy Engagement of the Middle East. *China Report*, 49(1), 43–67.
- Futura, M. (2014). *Energetyka chińska jako determinant stosunków międzynarodowych w Azji*. Pobrane z https://www.researchgate.net/publication/267510595_Energetyka_chinska_jako_determinant_stosunkow_miedzynarodowych_w_Azji.
- Gacek, Ł. (2012). *Bezpieczeństwo energetyczne Chin: aktywność państwowych przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych*. Kraków: Księgarnia Akademicka.

- Ghafouri, M. (2009). China's Policy in the Persian Gulf. *Middle East Policy*, XVI(2), 80–92.
- Góralczyk, B. (2014). *Geostrategia energetyczna Chin*. Pobrane z: https://cse.ibnrg.pl/wp-content/uploads/cse-bogdan_goralczyk-geostrategia_energetyczna_chin.pdf.
- Hokayem, E. (2011). Looking East: a Gulf vision or a reality?. W: B. Wakefield, S.L. Levenstein (red.). *China and The Persian Gulf. Implications for the United States* (38–44). Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Jiang, Y., Anderson, L.F. (2018). *China in the Persian Gulf: A delicate balance i global security*. Pobrane z: <http://theasiadialogue.com/2018/05/01/china-in-the-persian-gulf-a-delicate-balance-in-global-security/>.
- Kliman, D., Grace, A. (2018). China Smells Opportunity in the Middle East's Crisis. Pobrane z: <https://foreignpolicy.com/2018/06/14/china-smells-opportunity-in-the-middle-east-s-crisis/>
- Kozłowski, K. (2013). *Geopolityka naftowa Chińskiej Republiki Ludowej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Mencel, M.T. (2016). *Chińska Republika Ludowa jako współczesny podmiot środowiska międzynarodowego*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Obeidat, H. (2010). Wyznaczniki polityki zagranicznej Chin wobec krajów Zatoki Perskiej. W: J. Marszałek-Kawa (red.). *Chiny supermocarstwem XXI wieku?: rozważania na temat polityki i gospodarki Państwa Środka* (56–71). Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Różalska, M. (2012). Chińska polityka wobec Iranu oraz jej konsekwencje dla interesów amerykańskich w regionie Bliskiego Wschodu. W: M. Pietrasiak, D. Mierzejewski (red.). *Chiny w stosunkach międzynarodowych* (123–136), Łódź: Wydawnictwo Naukowe Ibidem.
- Prandecki, K. (2014). Zmiany polityki energetycznej Chin pod wpływem czynników środowiskowych. *Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula*, 34, 52–66.
- Tatarzyński, M. (2006). Głód energii w Chinach a stosunki z państwami Bliskiego Wschodu. *Bezpieczeństwo Narodowe*, 1, 52–63.
- Teslik, L.H. (2008). *China-Gulf Economic Relations*. Pobrane z: <https://www.cfr.org/backgrounder/china-gulf-economic-relations>
- Qian, X. (2017). The Belt and Road Initiatives and China-GCC Relations. *International Relations and Diplomacy*, 5(11), 687–693.
- Qian, X., Fulton, J. (2017). China-Gulf Economic Relationship under the “Belt and Road” Initiative. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic*, 11(2), 12–21.
- Wakefield B. (2011). *Introduction*. W: B. Wakefield, S.L. Levenstein (red.). *China and The Persian Gulf. Implications for the United States* (2–9). Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Zavareh, M.S., Barzoki, M.F. (2018). China's Energy Security: I.R. Iran and Saudi Arabia's Role in China's Energy Diplomacy. *Iranian Economic Review*, 22(3), 707–171.